

رجعت از دیدگاه آیات و روایات

تألیف:

آمنه نقدی پور بیرگانی

انتشارات خط آخر

۱۴۰۲

سرشناسه :

عنوان و نام پدیدآور :

مشخصات نشر : تهران: خط آخر، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری :

شابک :

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

موضوع :

شناسه افزوده :

رده بندی کنگره :

رده بندی دیویی :

شماره کتابشناسی ملی :

وضعیت رکورد :

انتشارات خط آخر

انتشارات خط آخر

شماره تماس: ۰۹۰۱۰۳۵۶۱۰۵

وب سایت: www.ketab30.ir

ایمیل: khate.akhar.book@gmail.com

نام کتاب رجعت از دیدگاه آیات و روایات

مؤلف آمنه نقدی پور بیرگانی

ناشر خط آخر

صفحه آرا و ملراج جلد خط آخر

نوبت چاپ اول، ۱۴۰۲

تیراژ ۱۰۰۰ نسخه

قیمت ۷۵۰۰۰ تومان

ISBN:

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ مؤلف است.

تقديم به...

.....

.....

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار
۱۱.....	فصل اول
۱۱.....	کلیات مفهوم رجعت
۱۱.....	رجعت
۱۶.....	رجعت از دیدگاه شیعه و سنی
۲۴.....	رجعت در امتهای پیشین
۲۵.....	رجعت مقتول بنی اسرائیل
۲۶.....	رجعت پس از صد سال
۲۸.....	رجعت چندین هزار نفر :
۲۹.....	زنده شدن هفتاد نفر از قوم حضرت موسی (ع)
۳۳.....	فصل دوم
۳۳.....	بررسی رجعت از دیدگاه آیات و روایات
۳۳.....	آیات
۳۴.....	رجعت گروهی از تکذیب کنندگان
۳۶.....	حرمت رجعت اقوام هلاک شده :
۳۹.....	رجعت وعده الهی
۴۲.....	رجعت و نصرت انبیاء
۴۷.....	روایات
۵۱.....	رجعت در زمره ی معارف اسلام
۵۵.....	رجعت در ادعیه و زیارات
۶۵.....	فصل سوم: رجعت کنندگان
۶۵.....	بخش اول : رجعت پیامبران
۷۰.....	بخش دوم : رجعت های ویژه

۷۷.....	بخش سوم : مومنین و کافرین.....
۸۵.....	بخش چهارم: زنان رجعت کننده
۹۵.....	فصل چهارم
۹۵.....	فلسفه رجعت.....
۹۵.....	بخش اول : ویژگی های رجعت
۱۰۳.....	بخش دوم : فلسفه واهداف رجعت
۱۱۳.....	کلام پایانی
۱۱۷.....	منابع

پیشگفتار

یکی از مباحث دیرینه‌ی معارف اسلامی که آیات و روایات فراوانی را به خود اختصاص داده است بحث رجعت می‌باشد. تاثیر رجعت در تحولات آینده‌ی جهان و بازگشت شخصیت‌های مهم و تاثیر گذار تاریخ که به ایمان و کفر خالص، دست یافته‌اند، رجعت را در صدر مسائل مهم عصر ظهور و پس از آن قرار داده است و رویارویی انبیاء و ائمه (علیهم السلام) با دشمنان سرسخت، خود بر اهمیت و حساسیت آن افزوده است.

روز رجعت، روز شکوه، پیروزی و حاکمیت مومنان ناب و عذاب و ذلت کسانی است که به کفر خالص رسیده‌اند. آنها به دنیا باز می‌گردند تا با حضورشان یکی از مهم‌ترین برنامه‌های پایانی عالم، بر صفحه زمین به اجرا درآید و رستاخیزی به گستره‌ی جمعیت آنان در پیش چشمان مردم عصر ظهور شکل گیرد.

رجعت یکی از عقاید حیاط بخش است که همزمان با ظهور عدالت گستر جهان، حضرت مهدی (عج) آغاز می‌شود. این عقیده‌ی نورانی به منتظران ظهور آن حضرت آرامش بخشد. و از سقوط در منجلاب فساد و خود باختگی جلوگیری نموده، به تلاش و کوشش مضاعف برای زمینه‌سازی حکومت جهانی و برچیده شدن ظلم و فساد و امیدوار می‌دارد؛ زیرا با این عقیده، هرگز از درک

محضر آن حضرت و شرکت در تشکیل حکومت جهانی ناامید نمی شود.^۱ و ائمه اهل بیت (علیهم السلام) این عقیده را یک بشارت و موهبت الهی، برای مسلمانان دانسته اند.^۲

رجعت، بر خلاف جایگاه و اهمیتی که در مکتب تشیع دارد، کمتر مورد بررسی محققان قرار گرفته است.

در این کتاب با استعانت از خداوند باری تعالی، قصد داریم معنای اصلی رجعت و جایگاه آن در مکتب شیعه و سنی و همچنین در امتهای گذشته تبیین نمائیم و سپس آیات و روایاتی که در مورد رجعت هستند و به رجعت کنندگان اشاره دارند، گردآوری کرده و در بخش بعدی با توجه به آیات و روایات ویژگی ها و برخی از اهداف رجعت را بیان کنیم.

امید است که مورد قبول خداوند متعال و خشنودی امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و استفاده اهل ایمان قرار گیرد. و خداوند ما را از اعوان و انصار امام زمان (عج) قرار دهد.

آرزو دارم! تو را روئت کنم چهره بنما! جان به قربانت کنم
هست امیدم، به هنگام ظهور گر نباشم در جهان، رجعت کنم

موضوعی که در این کتاب به آن پرداخته می شود مسئله رجعت از دیدگاه آیات و روایات است. برای بیان این اصل اعتقادی عناوین مختلفی به کار رفته است، کلماتی چون: رجع، اوب، گَرّ، عودّ و رُدّ که همه آنها به معنای برگشتن است. و جامع و مشهورترین آنها رجع است.

رجعت مصدر مره و در لغت به معنای یکبار بازگشت است، چنانچه در لسان العرب آمده است: رجعت مصدر مره از ماده رجوع امت.

و در اصطلاح: بازگشت گروهی از مومنان واقعی و کافران بد سرشت، به دنیا در زمان ظهور حضرت ولی عصر (عج) است.

فصل اول

کلیات مفهوم رجعت

رجعت

الف : معنای لغوی :

« رجعت » در لغت به معنای « بازگشت » است . لغت شناسان در توضیح واژه « رجعت » گفته اند: « رجعت » مصدر مره از ماده « رجوع » به معنای یکبار بازگشتن یا باز گردانیدن است.^۱

و نیز گفته شده : الرجعه بفتح الراء به معنای یکبار برگشتن پس از مرگ ، در عصر ظهور حضرت مهدی «عج» است. فلانی به رجعت ایمان دارد؛ یعنی به برگشتن به دنیا پس از مرگ دارد.

در کتاب « اقرب الموارد » درباره واژه رجعت آمده است : رجوع به معنای بازگشت است و فلانی به رجعت ایمان دارد ، یعنی او به رجوع به دنیا پس از مرگ اعتقاد دارد.^۲

ابن منظور در کتاب لسان العرب جلد ۸ می گوید: اما « الرجعه » با تاء وحدت به معنای یک بازگشت و برگشتن خاص است.

۱. راغب اصفهانی، المقررات فی غریب القرآن ص ۱۸۸
۲. الشرتونی، سعید الفوری ، اعراب الموارد - ص ۳۹۱

البته الفاظ مختلفی برای بیان این اصل اعتقادی در قرآن کریم و روایات اسلامی به کار رفته است مانند: رجعت، ایاب، کره، رد، حشر که همه در معنای بازگشت مشترک اند، ولی جامع همه آنها کلمه رجوع است که در لغت به معنای برگشتن به مبدا و مکان و یا فعل و حالت اصلی گفته

می شود یعنی یک مبدأ و آغازی باشد که از جایی دوباره به آن برگردد و هیچ گونه قیدی در آن لحاظ نشده است.^۳

«ایاب» همه به معنای رجوع است. با این تفاوت که ایاب به برگشتن با اراده و اختیار گفته

می شود اما رجوع به معنای اعم از آن استعمال می شود.^۴

اینها نمونه هایی از نظرات صاحبان لغت نامه ها است که همه، اصل ماده ی رجوع را به معنای برگشتن به مبدأ و جایگاه اول می دانند؛ یعنی به هر چیزی که از حالت و یا مکان خاصی به حالت و مکان اول برگردد، رجوع گفته می شود، فرق نمی کند که با اختیار برگردد، یا بدون اختیار.

کلمه ی رجوع در قرآن به همان معنای عام لغوی خودش، هم متعدی (برگرداندن) و هم لازم (برگشتن) استعمال شده است.^۵ و مقصد رجعت کنندگان خداوند^۶، حق^۷، مردم^۸ و مکان^۹، دنیا^۱ و ... ذکر شده است.

۳. احسن مصطفوی، التحقيق، ج ۳، ص ۵۶

۴. مفردات، ص ۳۰

۵. قاموس القرآن، ج ۳، ص ۵۶

۶. بقره / ۴۶

۷. اعراف / ۱۶۸

۸. یوسف / ۴۶

۹. منافقون / ۸

۱. مومنون / ۹۹

ب: رجعت در اصطلاح

رجعت همانند بسیاری از واژه ها علاوه بر معنای لغوی ، دارای معنای اصطلاحی نیز است.

رجعت در اصطلاح ، عبارت است از اینکه خداوند ، همزمان با ظهور حضرت مهدی (ع) عده ای از بندگان صالح خودش را که در ایمان و عمل ، اسوه ی مومنان بوده اند و همچنین عده ای از کفار و منافقان که در کفر و نفاق ، سر سلسله ی کفار و منافقان بوده اند ، با همان ویژگی های روحی و جسمی خودشان به دنیا بر می گرداند تا اینکه هر دو گروه ، در حد امکان نتیجه دنیائی اعمالشان را دریافت کنند.

در سخنان بزرگان از عالمان شیعه ، در این مورد می خوانیم :

۱. مرحوم شیخ مفید (متوفای ۴۱۲ ه.ق) می فرماید :

« إن الله یرد قوماً من الاموات إلی الدنیا فی صورهم التی كانوا علیها فیبعز فریقاً و یدل فریقاً ... و ذلک عند قیام مهدی من آل محمد (ص) »^۲

همانا خداوند گروهی از اموات را با همان صورت و چهره ای که داشتند به دنیا برگرداند، گروهی را عزیز و گروهی را ذلیل می کند. این هنگام قیام و ظهور مهدی آل محمد (ص) محقق می شود.»

۲. مرحوم سید مرتضی (متوفای ۳۴۶ ه.ق) می فرماید :

« اعلم أن الذی تذهب إلیه الشیعه الامامیه انّ الله یعید عند ظهور امام الزمان المهدی (عج) قوماً ممّن کان قد تقدم موتهم من شیعه لیغوزوا بثواب نصرته و یعید ایضاً قوماً من أعدائه لینتقم منهم »^۳

۲. اوائل المقالات، ص ۷۸۷

۳. بحار الانوار/ ج ۵۳ ، ص ۱۳۸

بدان همانا آنچه که شیعه دوازده امامی معتقد هستند ، همانا خداوند هنگام ظهور حضرت مهدی(ع) گروهی از شیعیان و گروهی از دشمنان آن حضرت را که قبلاً مرده اند بر می گرداند تا اینکه دوستان به ثواب نصرت آن حضرت رسیده و از دشمنان انتقام گرفته می شود.

۳ مرحوم شیخ طوسی (متوفای ۴۶۰ ه.ق) می فرماید :

« يرجع بنبينا و ائمتنا المعصومون فی زمان المهدي (عج) مع جماعه من الامم السابقه و اللاحقه لاطهار دولتهم و حقهم و به قطعت المتواترات من الروایات و الآيات ۴».

پیامبر اکرم و ائمه معصومین (علیهم السلام) در زمان حضرت مهدی (عج) با گروهی از امت های گذشته و آینده بر می گردند ، تا اینکه خداوند ، دولت و حق آنها را ظاهر نماید . آیات و روایات متواتر بر قطعی بودن رجعت دلالت می کند.»

نظیر همین تعریف را قاضی بن براج ارائه نموده است.

۴. مرحوم بشر (متوفای ۱۳۴۲ ه. ق) می فرماید :

رجعت عبارت است از محسور شدن قومی از شیعیان و دشمنان حضرت مهدی (عج) هنگام قیام آن حضرت ، از کسانی که قبلاً مرده اند ، تا اینکه مومنان به فوز ثواب یاری آن حضرت برسند ، و با استقرار و گسترش حکومت آن خوشحال شوند و دشمنان آن حضرت به بعضی از آنچه مستحق هستند ، از عذاب و کشته شدن به دست شیعیان برسند و با مشاهده نمودن استقرار حکومت جهانی و دیدن مقام و موقعیت آن حضرت به خواری دولت گرفتار شوند .

رجعت نزد ما شیعیان اختصاص دارد به مومنان خالص و کفار معاند ، اما بقیه معلوم

نیست.^۱

۴. الملل و النحل / ج ۶ صفحه ۲۷۵

۱. حق الیقین / ج ۲ ، صفحه ۲۹۸

لغت شناسان اهل سنت نیز در تعریف رجعت گفته اند: رجعت، مذهب قومی از عرب است که در زمان جاهلیت نزد آنها معروف بوده و مذهب گروهی از فرقه های مسلمانان از صاحبان بدعتها و هواپرستان است که می گویند: همانا مرده، زنده شده و به دنیا بر می گردد، همان گونه که قبل از مرگ بوده است. از آن جمله اند گروهی از رافضیها که می گویند: علی بن ابی طالب (ع) در زیر ابرها پنهان است، پس خارج نمی شود با کسانی که همراه فرزندان او خارج می شوند، تا اینکه منادی از آسمان ندا می دهد: همراه فلانی خارج شو.^۲

همچنین در صحیح مسلم از قول سفیان بن عینه آمده است: « همانا رافضیها می گویند: به تحقیق علی (ع) در میان ابرها پنهان (زنده) است و خارج نمی شود با کسانی از فرزندان او که خارج شده اند، تا اینکه منادی از آسمان، ندا می دهد و علی (ع) را می خواند که با فلانی خارج شود.

سیره نویسان اهل سنت نیز بدون تحقیق و تأمل، رجعت را با همین عبارت تعریف کرده و آن را از اعتقادات شیعه امامیه دانسته اند.

با امعان نظر در تعاریف شیعه که درباره رجعت بیان شد، به روشنی در می یابیم که تعریف مسلم در صحیح و ابن اثیر در النهایه و ابن منظور در لسان العرب و ابن جعفر عسقلانی در تهذیب التهذیب، تعریف اصطلاحی شیعه امامیه نیست؛ بلکه این عقیده غلات است و هیچ ربطی به شیعه امامیه ندارد، و ائمه اهل بیت (ع) آنها را لعن و نفرین نموده و از آنها به خاطر این عقیده براءت جسته اند.

تعریف هایی که از اهل سنت و برخی از بزرگان شیعه در مورد رجعت وارد شده دارای اشکالاتی هستند. اما جامع ترین تعریف که برخاسته از آیات و روایاتی است که وارد شده این رجعت است که گروهی از مومنان واقعی و کافران واقعی به سرشت قبل از قیامت در آستانه

۲. النهایه فی غریب الحدیث (ج ۲ ، ص ۲۲۱)

ظهور امام زمان (عج) با همان صورتی که در زمان حیات خود داشته اند به دنیا باز می گرداند تا مومنان به عزت و حاکمیت زمین دست یابند و کافران مورد عذاب دنیوی قرار گیرند.

رجعت از دیدگاه شیعه و سنی

رجعت از دیدگاه شیعه :

اعتقاد به اصل رجعت از ضروریات مذهب شیعه امامیه به شمار می رود. تمام ائمه ی اهل بیت (علیه السلام) و به تبع آنها، شاگردان و پیروان آنها از صدر اسلام به رجعت اعتقاد داشته و از این عقیده، دفاع و حمایت نموده اند. شاید هیچ شماری در تشیع برجسته تر از رجعت نبوده است.

گر چه ممکن است در تفسیر بعضی از جزئیات آن اختلاف باشد. ولی اعتقاد به رجعت مورد اجماع و اتفاق است. و بسیاری از بزرگان شیعه، مانند مرحوم شیخ مفید، سید مرتضی، شیخ طوسی، امین الاسلام طبرسی، سید ابن طاووس، علامه مجلسی، شیخ حر عاملی و ...

بر حقانیت و صحت رجعت از دیدگاه شیعه امامیه ادعای اجماع و اتفاق کرده اند : که به چند نمونه اشاره می شود.

۱. مرحوم مفید :

« إتفقت الامامیه علی وجوب رجعه کثیر من الاموات الی الدنیا قبل یوم القیامه »^۱

شیعه امامیه اتفاق دارند بر وجوب برگشتن عده ی زیادی از مردگان به سوی دنیا.

۲. مرحوم سید مرتضی :

« إِنَّ الذی ذهبوا الیه مما لا شبهه علی عاقل فی أنه مقدور لله تعالی غیر مستحیل فی نفسه ... و إذا ثبت جواز الرجمه و دخوله تحت المقدور ، فالطریق الی اثباتها اجماع الامامیه علی وقوعها ، فانهم لا یختلفون فی ذلك و اجماعهم حجه لدخول قول الامام فیه و ما یشتمل علی قول المعصوم من الاقوال لا بُدَّ فیه من کونه صواباً »^۲

همانا آنچه شیعیان معتقدند (از رجعت) بر هیچ عاقلی قابل شبهه نیست که (این امر) تحت قدرت خداوند قرار می گیرد و محال نیست. وقتی امکان رجعت اثبات شد و ثابت شد که محال نیست، پس راه اثبات وقوع آن ، اجماع امامیه است ؛ زیرا آنها در وقوع رجعت اختلاف ندارند و اجماع امامیه هم به خاطر متضمن بودن گفتار معصوم (ع) حجت است، و آن گفتاری که مشتمل بر قول معصوم (ع) باشد قطعاً حق و صواب است.

۳. شیخ حر عاملی

« إِنَّ ثبوت الرجعه من ضروریات مذهب الامامیه عند جمیع العلماء المعروفین ... بل یَعْلَمُ العامه أن ذلك من مذهب الشیعه »^۳

همانا ثبوت رجعت ، از ضروریات مذهب دوازده امامی است نزد همه ی علمای معروف ، بلکه اهل سنت هم می دانند که رجعت از خصوصیات مذهب شیعه است.

و در جای دیگر می فرماید :

حقانیت رجعت به تصریح آیات متعدد و احادیث متواتر – بلکه متجاوز از حد تواتر – و اجماع امامیه ثابت است ، احدی از علمای امامیه را سراغ نداریم که رجعت را انکار کرده و یا یکی از احادیثش را رد یا تاویل کرده باشد. هر با انصافی با مطالعه ی این ادله به رجعت یقین پیدا می کند.

۲. رسائل المرتضی / ج ۱- صفحه ۱۲۵

۳. الايقاظ / صفحه ۶۰

اینها نمونه هایی از گفتار بزرگان شیعه است که اگر کسی بخواهد در این زمینه به کنکاش و پژوهش بپردازد به صدها مورد بر می خورد که علمای شیعه در عصرهای مختلف به پیروی از ائمه اطهار (علیه السلام) بر حقانیت اصرار ورزیده و بیش از هفتاد محدث ثقه احادیث مربوط به رجعت را در کتابها و رساله هایشان نقل نموده اند.^۱ و مفسران شیعه آیات رجعت را در کتابهای تفسیری شان تفسیر و تبیین و بر حقانیت رجعت استدلال کرده اند.

پس اعتقاد به رجعت و بازگشت نخبگان امت، پیش از قیامت، به دنیا در منابع اسلامی از اهمیت و جایگاه بالائی برخوردار است و در برخی از روایات آن را یکی از روزهای الهی که عظمت و قدرت الهی در آن متجلی خواهد شد، بر شمرده اند.

« عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَيَّامُ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ : يَوْمٌ يَقُومُ الْقَائِمُ ، وَ يَوْمُ الْكُرَّةِ وَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ »^۲

امام صادق (ع) فرمودند : روزهای الهی سه تا است : روزی که قائم قیام خواهد کرد ، روز رجعت و روز قیامت .

مرحوم علامه طباطبائی در توضیح روزهای خدا می فرماید :

اینکه ایام خاص به خدا نسبت داده می شود با آنکه همه روزها متعلق به خداست ، نکته اش این است که در آن روزهای خاص ، امر خدا چنان ظهوری می یابد که برای هیچ کس دیگری این ظهور پیدا نمی شود . مثل مرگ در آن موقع که تمام اسباب دنیوی از تاثیرگذاری می افتد و قدرت و عظمت الهی ظهور و بروز می کند. پس منظور از ایام الله روزهایی است که امر الهی اعم از نعمت یا نعمت ، عزت و ذلت ظهور تام می یابد.^۳

رجعت و بازگشت انسان هایی که سالها پیش از دنیا رفته اند حکایت از قدرت و عظمت الهی دارد و در آن روز عظمت و شوکت الهی برای همگان آشکار می شود. و خداوند با

۱. الايقاظ / صفحه ۴۵

۲. بحار الانوار / ج ۵۳ / صفحه ۶۳

۳. تفسیر المیزان / ج ۱۲ ، صفحه ۱۹

بازگشت مومنان ، آنان را برای مشاهده ظهور امام عصر (عج) و غلبه مظلومان بر زورمداران به این دنیا بر می گرداند ، و از طرفی هم با بازگشت کافران سیه دل ، آنان را بر سر خاک ذلت و خواری خواهد نشانند.

امام صادق (علیه السلام) یکی از ویژگی های شیعه را اعتقاد به رجعت بر شمرده و می فرماید :

« لیس منا من لم یومن بکرتنا و لم یستحل متعتنا »^۴

یعنی از ما نیست کسی که ایمان به رجعت ما نداشته باشد و نیز متعه ما را حلال نشمرد. چرا که در آن روزگار ، رجعت یکی از معتقدات ویژه شیعه محسوب می شد ، و سایر مذاهب آن را یکی از نقاط امتیاز شیعه از سایر مکاتب قلمداد می کردند.

در برخی از روایات ، یکی از شرایط ایمان را اعتقاد به رجعت بر شمرده و می فرمایند :

« مَنْ أَقْرَبَ سَبْعَةَ أَشْيَاءَ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَ ذَكَرَ مِنْهَا الْإِيمَانَ بِالرَّجْعَةِ »^۱

هر کس به هفت چیز اعتقاد داشته باشد ، مومن است ، و در میان آن هفت چیز ایمان به رجعت را ذکر کردند.

لازمه ی این سخن ، این است که ایمان کامل زمانی حاصل می شود که علاوه بر اعتقاد به توحید و ... ، اعتقاد به رجعت نیز وجود داشته باشد. بر این اساس بر هر شیعه ای این اعتقاد ضروری است ، و از طرف دیگر این امیر را در دل او زنده نگه می دارد که اگر پیش از ظهور منجی عالم بشریت از دنیا برود خداوند وی را برای نصرت دین خویش و درک لقای آن حضرت به دنیا بر می گرداند.

۴. بحار الانوار / ج ۵۳ / صفحه ۹۲

۱. بحار الانوار ، ج ۵۳ / ۱۲۱